

Тема 2. Історичний розвиток партій (загальна характеристика)

к. політ. н. Н. Лепська

- **1. Основні наукові підходи до історії партій**
- **2. Етапи історичного розвитку партій**

1 ПІДХІД - ІСТОРИЧНИЙ *(їде від Геородота, Аристотеля, Макіавеллі)*

- партія - *будь-яке угруповання людей, що створюються для боротьби за владу*, де боротьба за владу розуміється як будь-яке протистояння, вплив, тиск на політичні інститути, їх завоювання, використання для втілення в життя програм тощо
- історія партій починається *одночасно з історією людства*

2-Й ПІДХІД - ПАРЛАМЕНТСЬКО-ФРАКЦІЙНИЙ (Д.Юм, Е.Берк, Дж.Медісон)

- партії – це легітимні *парламентські фракції*, які створюються в результаті виборів, мають певну організацію, тривалість існування (дорівнює циклу між виборчими кампаніями) і дотримується певних правил політичної поведінки
- історія партій починається *зі створення парламентів, організації виборів*, створення парламентських фракцій і визначення основних правил партійної боротьби

3-Й ПІДХІД - ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ

- партії – певні *громадсько-політичні організації, що мають програму і статут*, «виросли» з громадянського суспільства і воліють реалізувати свої установки через державні інститути

- *Історія партій починається лише з другої третини XIX ст.*, коли на політичну арену вийшли партійні організації, які названі М.Вебером «сучасними політичними партіями», «партіями-корпораціями» або «партіями-машинами»

Періодизація історії партій (за організаційним критерієм)

1 епоха – епоха партій-угруповань у боротьбі за владу (доісторичні часи – XVII ст.)

2 епоха – епоха партій-парламентських фракцій (к. XVII ст. – сер. XIX ст.)

3 епоха – епоха партій – сучасних партійних організацій

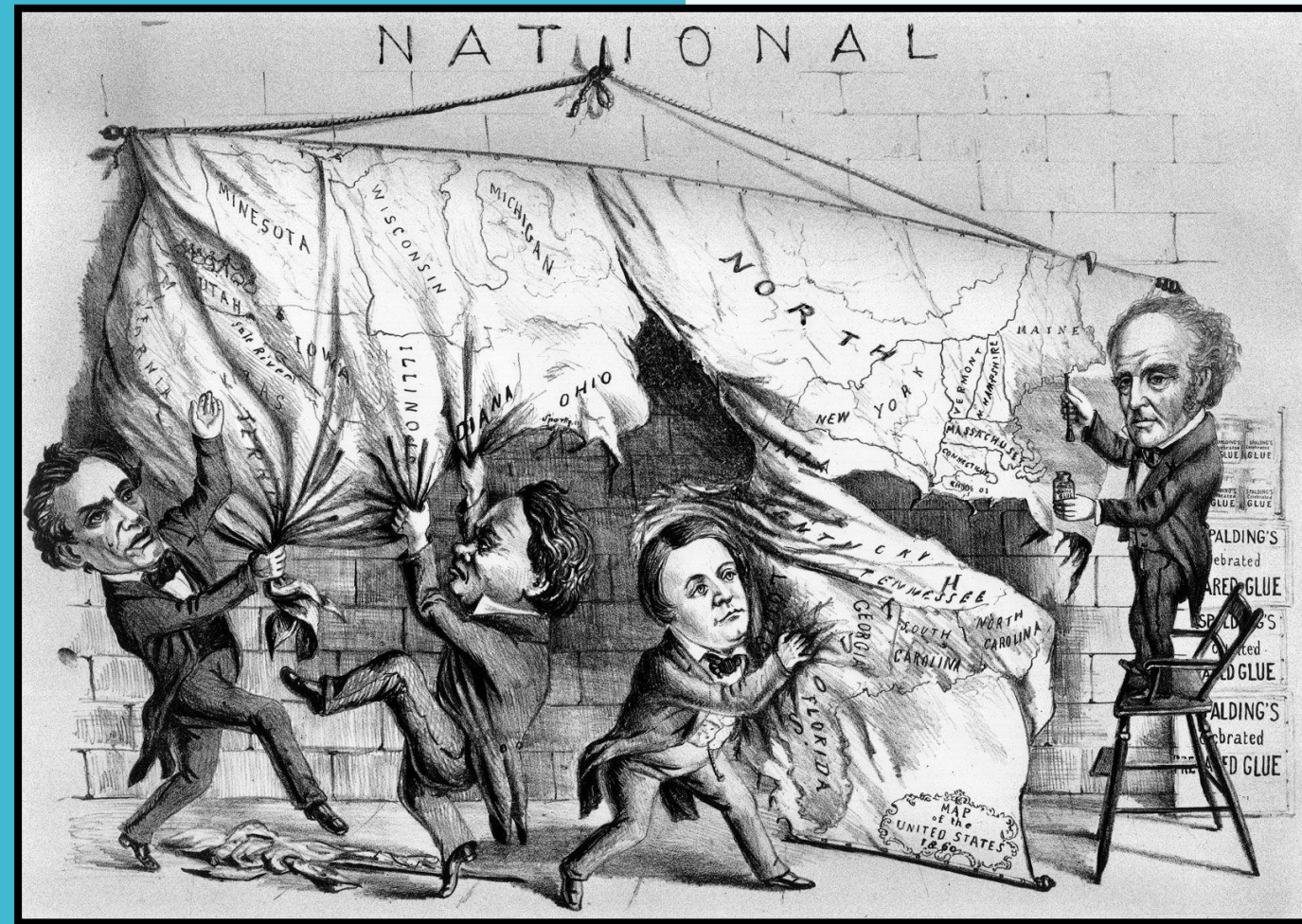
Відмінні риси партій-угруповань:

- 1. Організаційна невизначеність (або взагалі відсутність організації як такої)*
- 2. Невизначеність ідеології*
- 3. Нелегітимність партій-угруповань в очах суспільства*
- 4. Неінституційний стан і невизнання їх державою*

Відмінні риси партій – парламентських фракцій:

- 1. Визначеність організації, яка ще не охоплює всю країну, а обмежується рамками парламенту*
- 2. Невизначеність ідеології, відсутність її в прописаній програмі партії (однак з'являються певні системи цінностей – принципів партій, та на їх основі зароджуються ідеологічна боротьба як всередині партій, так і між ними)*
- 3. Легітимність*
- 4. Фактична інституціональність, яка в той же час не закріплена ані в конституції, ані в законах про партії)*

!!! Вихід партій-парламентських фракцій на політичну арену певним чином стабілізує суспільство

alamy

Відмінні риси сучасних політичних партій:

- 1. Визначеність організації на основі затвердженого з'їздом статуту*
- 2. Визначеність затвердженої з'їздом програми партії*
- 3. Легітимність партії, яка підтримується та закріплюється їх участю у виборах, у формуванні урядів, роботою партійних фракцій в парламенті, заняттям провідними членами партії державних посад*
- 4. Інституціоналізація та конституціоналізація партій*

Починаючи з сучасних партій ідеологічний критерій є більш визначальним, ніж організаційний, як в діяльності партій, так і в їх типології

В певні періоди той чи інший ідеологічний тип партії відіграє домінуючу роль серед інших типів партій

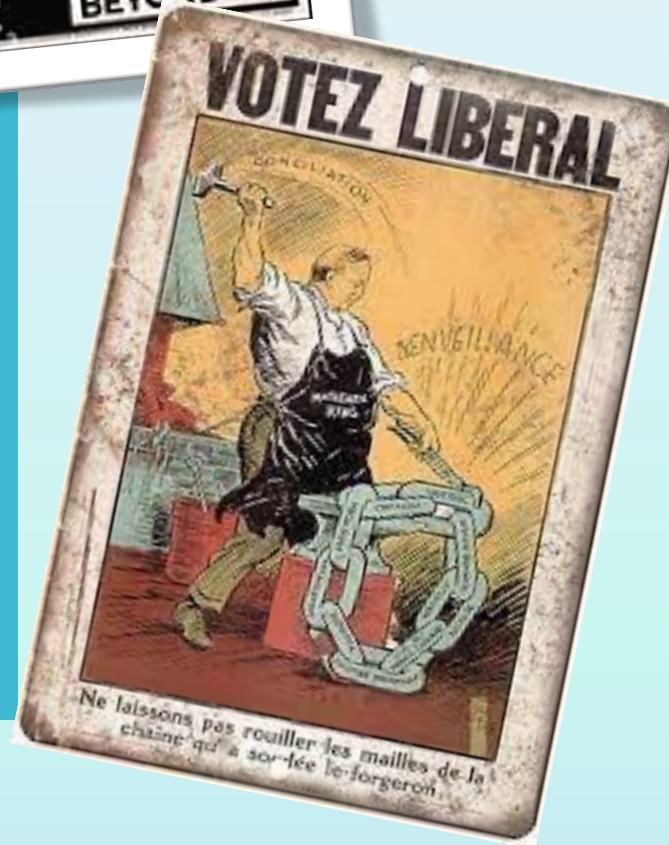
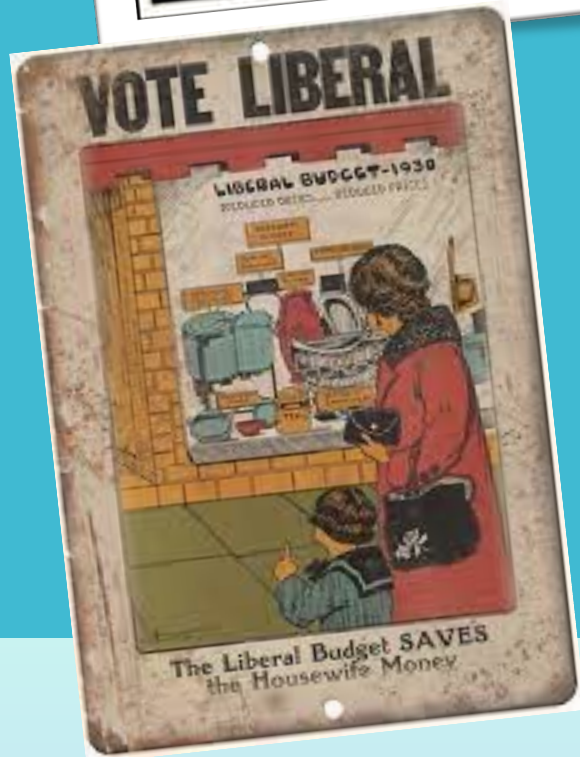
→ це т. зв. *«періоди сходження до влади»* певного в ідеологічному сенсі типу партії; ці періоди партогенезу називають не за типом парт. організації, а за типом ідеології

POLITICAL IDEOLOGY

Починаючи з кінця епохи партій-фракцій впродовж епохи сучасних партій на основі критерію ідеологічно домінуючої партії (висхідний до домінування тип ідеології), виокремлюють 4 періоди:

1. *Ліберальний період – 1830-ті – ост. трет. XIX ст.*
2. *Соціалістичний – ост. трет. XIX ст. – 1917*
3. *Тоталітарний – 1917 – 1991*
4. *Плюралістичний – з 1991 - ...*

ЛІБЕРАЛЬНИЙ ПЕРІОД

- ліберальні партії домінують майже в усіх провідних країнах
- ліберальні партії не тільки приходили до влади, але й керували в деяких країнах певний час
- об'єднання Італії та революції в Іспанії – під прапором лібералізму
- гол. супротивник – консерватори, на боці яких королівська кліка
- ліберальні партії боролися не тільки проти консервативних, але й за реформу держ. устрою, формування громадянського суспільства, свободу особистості, інколи за нац. визволення

СОЦІАЛІСТИЧНИЙ ПЕРІОД

- соціалістичні партії головну мету бачили у **перетворенні соціальної сфери суспільства**, доповненні прав та свобод людини і громадянина ще й соціальними правами особистості та її громадянськими зобов'язаннями
- замість ліберальної ідеї соціальної розрізненості та індивідуальної відповідальності соціалісти поставили **соціальну солідарність та справедливий розподіл суспільного продукту**
- соц. партії поступово відвойовували позиції у лібералів та консерваторів в парламентах, держ. структурах, профспілках та інших громадських організаціях

IRISH LEADER TO VISIT HERE
Sergt. Alexander Arch Greeted By Great Crowd As He Arrives In Town

Соціалісти створили не тільки свою ідеологію, але й свою партію:

- мали добре згуртовані та дисципліновані організації на місцях, сформовані за територіальним принципом
- кілька місцевих (первинних) організацій об'єднував партійний комітет
- центральний партійний комітет жорстко контролював всю партію і визначав її діяльність
- головний принцип партійного будівництва – *демократичний централізм*: обов'язкова підлеглість нижчих тим, які вище стоять, організаціям; підзвітність зверху униз; виборність усіх партійних структур

ТОТАЛІТАРНИЙ ПЕРІОД

- ідеологія базувалася на ідеях: **зверхності класу або нації, що воліє панування; всемогутності класової або національної держави**, що справедливо розподіляє вироблений продукт і контролює не тільки діяльність, але й образ думок особистості
- сформували новий тип партійної організації: **жорстка централізація, майже військова дисципліна**, наявність поряд з партійною структурою й **військової організації**, що готова до досягнення цілей партії насильницьким способом
- боролися не тільки за місце в парламентах, але й здійснювали революційні перевороти

- **тоталітарні партії мали певну ідеологічну та політичну розрізненість**

- **головний політичний супротивник фашистських та нац.-соц. партій – колоніальні країни з їх багатою ресурсною базою, а ідеологічний – комуністичні партії (Антикомінтернівський пакт Німеччини, Італії та Японії)**

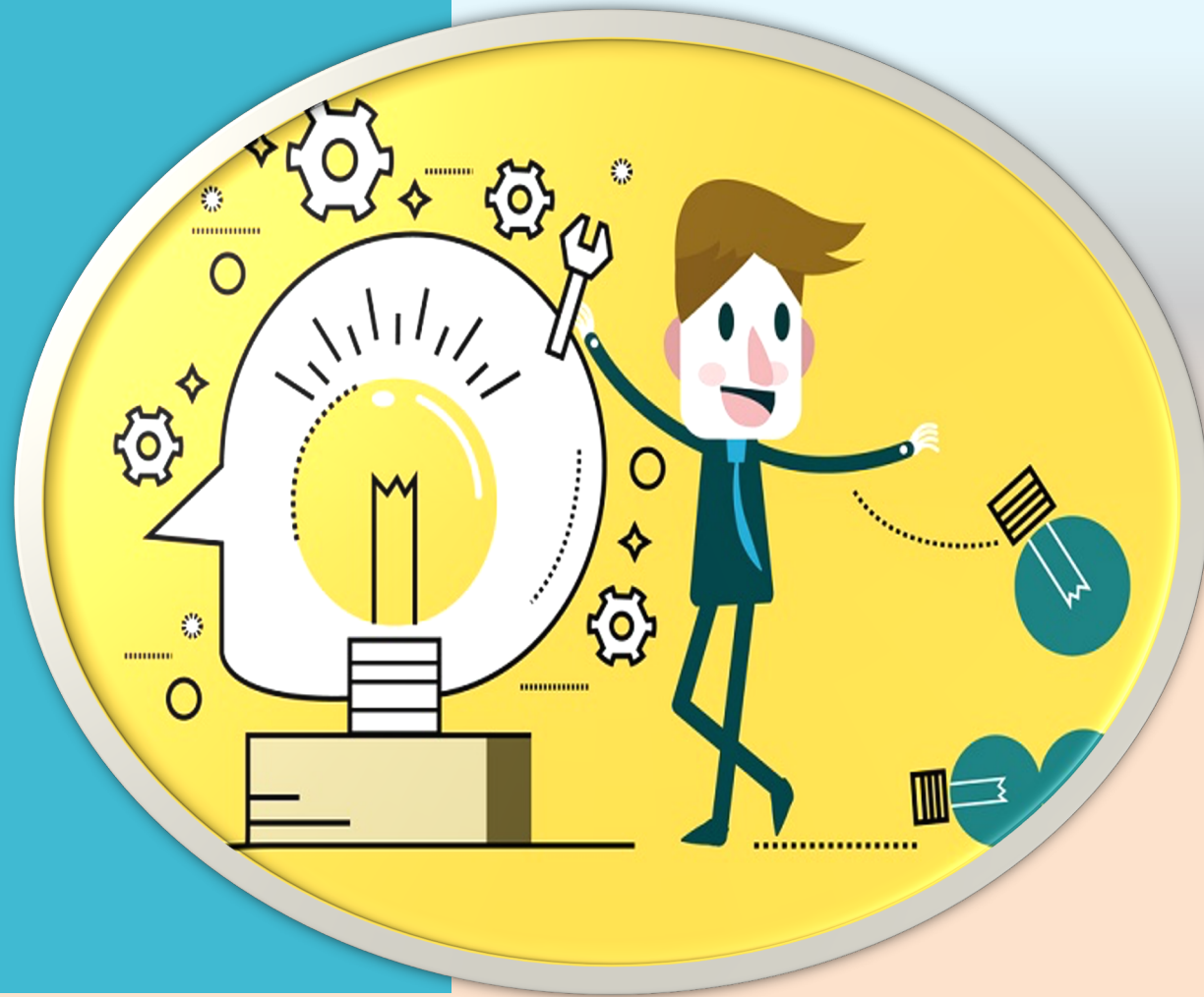
- **мета комуністичних партій – світова революція; їх головний супротивник – «буржуазні, віджилі партії імперіалістичних країн» США, Великобританії, Франції, та фашистські партії, що народжувалися в європейських країнах**

- **популістські партії країн Латинської Америки більше симпатизували США, Британії та Франції, які боролися з фашизмом, а потім і з СРСР**

ПЛЮРАЛІСТИЧНИЙ ТИП

- відсутня якась висхідна політична ідеологія і висхідного ідеологічного типу партія
- на «рівних» існують ліберальний, консервативний, соціалістичний типи партій, радикальні ідеології або ж заборонені (фашистська), або ж втрачають своїх прихильників (комуністична)
- головною характеристикою партій стає знов організаційна структура
- основним типом партії плюралістичного періоду стає т.зв. **універсальні партії** («хапай усіх» або народна): плюралізація партійної ідеології аж до заміни її прагматичною платформою; спрощеність організації аж до повернення до архаїчних комітетів

А ЩО ДАЛІ???

ДЯКУЮ!